 Wojewódzki Szpital Specjalistyczny w Legnicy	PROCEDURA MEDYCZNA	PM - 37
	Postępowanie ze szczątkami ludzkimi oraz zwłokami dzieci martwo urodzonych	Wydanie V z dnia 30.03.2017 r.
		Strona: 1 z 8

Cel: Określenie zasad postępowania ze szczątkami ludzkimi, zwłokami dzieci/płodów martwo urodzonych.

Przedmiot: Szczątki ludzkie oddzielone od ciała, tkanka ludzka oraz zwłoki dzieci/płodów martwo urodzonych.

Zakres stosowania: Dotyczy wszystkich oddziałów szpitalnych, w których powstają szczątki ludzkie, tkanka ludzka lub rodzą się martwe dzieci/płody.

Ilość załączników: 5

Data obowiązywania: od 10.04.2017 r.

Egzemplarz nadzorowany: Pełnomocnik Dyrektora ds. Jakości i Akredytacji

Dokument podlega aktualizacji

	Stanowisko	Imię i Nazwisko	Data	Podpis i pieczęć
Opracował:	Położna Specjalista piel. położniczego	Dorota Ciecniak	24.03.2017 r.	Specjalista Pielęgniarstwa Położniczego mgr Dorota Ciecniak 4301073A
Opracował:	Pielęgniarka oddziałowa	Iwona Kowalik	24.03.2017 r.	p.o. ODDZIAŁOWA DZIAŁ POŁOŻNICTWA-GINEKOLOGICZNY SALA POROĐOWA mgr Iwona Kowalik specjalista pielęgniarstwa położniczego
Sprawdził:	Pielęgniarka epidemiologiczna	Grażyna Filipowicz	30.03.2017 r.	Stanowisko ds. Epidemiologii Pielęgniarka Epidemiologiczna mgr Grażyna Filipowicz
Sprawdził:	Kierownik Zakładu Patomorfologii	Marek Kubów	30.03.2017 r.	mgr Marek Kubów Zakład Patomorfologii Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego w Legnicy
Sprawdził:	Pielęgniarka Naczelną	Beata Łabowicz	30.03.2017 r.	Naczelną Pielęgniarkę Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego w Legnicy mgr Beata Łabowicz
Zatwierdził:	Zastępca Dyrektora ds. Lecznictwa	Andrzej Hap	10.04.2017r.	Z-CA DYREKTORA ds. Lecznictwa Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego w Legnicy dr n. med. Andrzej Hap

 Wojewódzki Szpital Specjalistyczny w Legnicy	PROCEDURA MEDYCZNA	PM - 37
	Postępowanie ze szczątkami ludzkimi oraz zwłokami dzieci martwo urodzonych	Wydanie V z dnia 30.03.2017 r.
		Strona: 2 z 8

Spis treści:

1. Cel	s. 3
2. Przedmiot i zakres stosowania	s. 3
3. Definicje i terminologia	s. 3
4. Odpowiedzialność i uprawnienia	s. 3
5. Opis postępowania	s. 4
6. Załączniki	s. 7
7. Dokumenty związane	s. 7

 Wojewódzki Szpital Specjalistyczny w Legnicy	PROCEDURA MEDYCZNA	PM - 37
	Postępowanie ze szczątkami ludzkimi oraz zwłokami dzieci martwo urodzonych	Wydanie V z dnia 30.03.2017 r.
		Strona: 3 z 8

1. Cel.

Celem procedury jest określenie jednolitych zasad postępowania ze szczątkami ludzkimi, zwłokami dzieci/płodów martwo urodzonych, gwarantujących zachowanie godności należnej osobie zmarłej oraz zapobieganie zakażeniom szpitalnym.

2. Przedmiot i zakres stosowania.

Przedmiotem procedury są szczątki ludzkie oddzielone od całości ciała, tkanka ludzka oraz zwłoki dzieci/płodów martwo urodzonych.

Zakres stosowania:

- wszystkie oddziały szpitalne, w których powstają szczątki ludzkie, tkanka ludzka gdzie dochodzi do poronienia lub porodu martwych dzieci,
- wszystkie szczątki ludzkie oddzielone od całości, tkanka ludzka oraz poronione i martwo urodzone dzieci.

3. Definicje i terminologia.

Szczątki ludzkie - części ciała odłączone od całości (pooperacyjne, posekcyjne).

Tkanka ludzka - łożyska, krew i opakowania po krwi wraz z aparatem do przetaczania, fragmenty tkanek nierozpoznawalne jako części ciała ludzkiego.

Zwłoki dzieci - dzieci/płody martwo urodzone bez względu na czas trwania ciąży, każdy poroniony i martwo urodzony płód/dziecko bez oznak życia: bicia serca, oddechu, poruszania mięśniami i kończynami, grymasów twarzy, tętnienia pępowiny. Zgon płodu / dziecka stwierdza lekarz.

4. Odpowiedzialność i uprawnienia.

- a) pielęgniarki / położne oddziałowe, kierownicy komórek organizacyjnych, w których powstają tkanka i szczątki ludzkie oraz dochodzi do poronienia/porodu martwych dzieci, pielęgniarki epidemiologiczne, kierownik Zakładu Patomorfologii zobowiązani są do prowadzenia szkoleń podległego personelu na temat właściwego postępowania ze szczątkami ludzkimi, tkanką ludzką i zwłokami płodów/dzieci martwo urodzonych,
- b) nadzór nad realizacją procedury i ocena jakości wykonanych czynności sprawują: pielęgniarki / położne oddziałowe, kierownicy komórek organizacyjnych, w których powstają tkanka i

 Wojewódzki Szpital Specjalistyczny w Legnicy	PROCEDURA MEDYCZNA	PM - 37
	Postępowanie ze szczątkami ludzkimi oraz zwłokami dzieci martwo urodzonych	Wydanie V z dnia 30.03.2017 r.
		Strona: 4 z 8

szczątki ludzkie oraz dochodzi do poronienia/porodu martwych dzieci, kierownik działu logistyki, kierownik zakładu patomorfologii, pielęgniarki epidemiologiczne, wyznaczony pracownik firmy zewnętrznej wykonującej usługę transportowania zwłok,

- c) realizacja postanowień procedury: pracownicy transportu szpitalnego, pracownicy medyczni oddziałów, w których powstają tkanka i szczątki ludzkie oraz dochodzi do poronienia/porodu martwych dzieci, pracownicy firmy zewnętrznej wykonującej usługę transportowania zwłok,
- d) dokumentacja wykonanych czynności: pracownicy medyczni oddziałów, w których powstają tkanki i szczątki ludzkie oraz dochodzi do poronienia/porodu martwych dzieci, pracownicy Sekcji Logistyki, pracownicy Zakładu Patomorfologii.

5. Opis postępowania.

5.1. Ustala się szczegółowy tryb postępowania z tkanką ludzką/szczątkami ludzkimi/ zwłokami dzieci:

- **Postępowanie z łóżyskami z bloku porodowego:** łóżysko po porodzie powinno być zapakowane do opisanych (oddział, data, nazwa, numer historii choroby pacjentki) worków jednorazowego użycia z folii poliuretanowej koloru czerwonego, nieprzezroczystych, wytrzymałych, odpornych na działanie wilgoci i środków chemicznych, z możliwością jednokrotnego zamknięcia.

Przechowywanie: odpady z bloku porodowego należy przechowywać w pomieszczeniu przejściowego przechowywania odpadów budynku H-J niski parter (w zamrażarce), łóżyska można przechowywać do 72 godzin, następnie odbierane przez podmiot zewnętrzny do unieszkodliwienia.

- **Postępowanie ze szczątkami pooperacyjnymi** (powstałymi w bloku operacyjnym, SOR lub innym oddziale, **rozpoznawalnymi** jako części ciała ludzkiego): szczątki takie należy zapakować do opisanych (oddział, data amputacji, nazwa części ciała, numer historii choroby pacjenta, od którego pochodzą szczątki), szczelnych, podwójnych worków polietylenowych koloru czerwonego lub zamykanego pojemnika o ściankach sztywnych, nieprzemakalnych i przetransportować zgodnie z decyzją lekarza na badanie patomorfologiczne lub do chłodni, w przypadku gdy szczątki pooperacyjne są transportowane do chłodni należy do nich dołączyć wypełnioną „kartę skierowania do chłodni zwłok osób zmarłych, płodu lub dziecka martwo urodzonego / szczątków ludzkich”, której wzór stanowi załącznik nr 1.

 Wojewódzki Szpital Specjalistyczny w Legnicy	PROCEDURA MEDYCZNA	PM - 37
	Postępowanie ze szczątkami ludzkimi oraz zwłokami dzieci martwo urodzonych	Wydanie V z dnia 30.03.2017 r.
		Strona: 5 z 8

- **Szczątki ludzkie pooperacyjne po badaniach patomorfologicznych** (jeśli jest taka decyzja lekarza) należy przekazać firmie usługowej, z którą szpital ma zawartą umowę na unieszkodliwienie.
- **Zwłoki dzieci po badaniach patomorfologicznych** należy przekazać do chłodni, a następnie do pochówku.
- **Postępowanie ze zwłokami dzieci:** zwłoki dzieci oznakowane zgodnie z zasadami obowiązującymi w sali porodowej i Oddziale położniczo-ginekologicznym należy zapakować do opisanych (oddział, data poronienia/porodu, opis zawartości, numer historii choroby matki płodu) szczelnych podwójnych worków polietylenowych lub pojemników twardo ściennych koloru czerwonego i przetransportować zgodnie z decyzją lekarza na badanie patomorfologiczne lub do chłodni, w przypadku gdy zwłoki dzieci są transportowane do chłodni należy do nich dołączyć wypełnioną „kartę skierowania do chłodni zwłok osób zmarłych, płodu lub dziecka martwo urodzonego / szczątków ludzkich”, której wzór stanowi załącznik nr 1.

W przypadku śmierci dziecka lekarz powinien wypełnić wniosek o zwolnienie/dokonanie sekcji zwłok, którego wzór stanowi załącznik nr 2. Wypełniony wniosek wraz z historią choroby pacjentki należy przekazać do Zastępcy Dyrektora ds. Lecznictwa, który podejmuje decyzje o zwolnieniu/dokonaniu sekcji zwłok.

Po podjęciu decyzji przez Zastępcę Dyrektora ds. Lecznictwa wniosek należy dostarczyć do sekretariatu Zakładu Patomorfologii.

- **Tkanki po badaniach histopatologicznych** (w szczelnie zamkniętych pojemnikach zanurzone w 10% r-r formaliny) po okresie przechowywania w „magazynie tkanek” należy je zapakować razem z pojemnikiem i zawartą formaliną do dwuwarstwowych worków polietylenowych koloru czerwonego i przekazać firmie usługowej, z którą szpital ma zawartą umowę na unieszkodliwienie.
- **Postępowanie z tkankami ludzkimi:** (powstałymi w bloku operacyjnym, SOR lub innym oddziale, **nierozpoznawalnymi** jako części ciała ludzkiego), **które nie będą poddawane badaniom histopatologicznym** (np.: fragment skóry): tkanki te należy zapakować do szczelnych, podwójnych worków polietylenowych koloru czerwonego lub zamykanego pojemnika o ściankach sztywnych, nieprzemakalnych i przetransportować do zamrażarki, która

 Wojewódzki Szpital Specjalistyczny w Legnicy	PROCEDURA MEDYCZNA	PM - 37
	Postępowanie ze szczątkami ludzkimi oraz zwłokami dzieci martwo urodzonych	Wydanie V z dnia 30.03.2017 r.
		Strona: 6 z 8

znajduje się w pomieszczeniu przejściowego składowania odpadów medycznych na poziomie -1 budynku H-J, worki można przechowywać do 72 godzin, później są odbierane przez firmę zewnętrzną do unieszkodliwienia.

- **Postępowanie z krwią, opakowaniami po krwi wraz z aparatami do transfuzji:** po 3 dniach przechowywania w lodówce oddziałowej worki i aparaty po transfuzji należy opakować w opisane (nazwisko i imię pacjenta, nr historii choroby, data, godzina przetoczenia) szczelnie zamknięte czerwone worki polietylenowe i przetransportować do zamrażarki, która znajduje się w pomieszczeniu przejściowego składowania odpadów medycznych na poziomie -1 budynku H-J, worki można przechowywać do 72 godzin, później są odbierane przez firmę zewnętrzną do unieszkodliwienia.
- **Zwłoki dzieci i szczątki po poronieniu** podlegają pochówkowi zgodnie z obowiązującymi przepisami w tym zakresie. Należy poinformować uprawnione osoby o możliwościach pochówku szczątków po poronieniu/płodów/dzieci martwo urodzonych i przekazać im załącznik nr 3 „informacja dla pacjentek po poronieniu oraz oświadczenie woli pochowania płodu/dziecka martwo urodzonego”. W sytuacji braku woli osoby uprawnionej do pochówku lub po upływie 72 godzin od chwili urodzenia martwego płodu/dziecka, Zakład Patomorfologii zobowiązany jest do pisemnego poinformowania Gminy Legnica o konieczności pochówku.

Sposób postępowania ze szczątkami po poronieniu określono w załączniku nr 4.

Istnieje możliwość wykonania badania genetycznego szczątków po poronieniu – szczegóły określono w załączniku nr 5.

5.3. Szczątki ludzkie są materiałem potencjalnie infekcyjnym. W trakcie pracy ze szczątkami należy stosować środki ochrony osobistej – stosowne do zagrożenia. Po zakończeniu pracy należy bezwzględnie **umyć i zdezynfekować ręce**.

5.4. Oddziały, w których rodzą się martwe płody są zobowiązane do prowadzenia “rejstru szczątków/martwych płodów” wg następującego wzoru:

Imię i nazwisko matki (z ewentualnym wpisem „córka”, „syn”	Pesel <i>matki</i>	Nr Historii Choroby	Data /godzina poronienia lub urodzenia/ zgonu	Nazwa szczątków: Zwłoki/ szczątki dziecka martwo urodzonego

 Wojewódzki Szpital Specjalistyczny w Legnicy	PROCEDURA MEDYCZNA	PM - 37
	Postępowanie ze szczątkami ludzkimi oraz zwłokami dzieci martwo urodzonych	Wydanie V z dnia 30.03.2017 r.
		Strona: 7 z 8

Imię i nazwisko matki (z ewentualnym wpisem „córka”, „syn”	Pesel <i>matki</i>	Nr Historii Choroby	Data /godzina poronienia lub urodzenia/ zgonu	Nazwa szczątków: Zwłoki/ szczątki dziecka martwo urodzonego
Do odbioru przez rodzinę:.....			Do pochówku przez szpital:	

Za prowadzenie rejestru jest odpowiedzialny kierownik komórki organizacyjnej.

5.5. Oddziały, w których powstają szczątki ludzkie są zobowiązane do prowadzenia “rejestru szczątków ludzkich” wg następującego wzoru:

Imię i nazwisko pacjenta	Pesel	Nr Historii Choroby	Data zabezpieczenia szczątków ludzkich	Nazwa szczątków:

5.6. Szczątki ludzkie/poronione płody/zwłoki dzieci należy przekazać do chłodni z wypełnionym załącznikiem nr 1 „kartą skierowania do chłodni zwłok osób zmarłych, płodu lub dziecka martwo urodzonego / szczątków ludzkich”. Oryginał załącznika nr 1 powinien otrzymać pracownik odbierający szczątki, jego kopia powinna zostać dołączona do historii choroby pacjenta, od którego pochodzą szczątki / matki martwo urodzonego płodu/dziecka. Odbiór i transport zwłok/ szczątków dziecka martwo urodzonego do prosektorium powinien nastąpić po upływie 2 godzin, lecz nie później niż 3 godziny.

6. Załączniki.

Załącznik nr 1 Karta skierowania do chłodni zwłok osób zmarłych, płodu lub dziecka martwo urodzonego/szczątków ludzkich.

Załącznik nr 2 Wniosek o zwolnienie/dokonanie sekcji zwłok.

Załącznik nr 3 Informacja dla pacjentek po poronieniu oraz oświadczenie woli pochowania płodu/ dziecka martwo urodzonego.

Załącznik nr 4 Algorytm postępowanie po poronieniu.

Załącznik nr 5 Badanie genetyczne po poronieniu.

7. Dokumenty związane.

Zarządzenia Dyrektora Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego w Legnicy w sprawie:

PPAT – 07 „Postępowanie w przypadku śmierci pacjenta w szpitalu”.

 Wojewódzki Szpital Specjalistyczny w Legnicy	PROCEDURA MEDYCZNA	PM - 37
	Postępowanie ze szczątkami ludzkimi oraz zwłokami dzieci martwo urodzonych	Wydanie V z dnia 30.03.2017 r.
		Strona: 8 z 8

PE – 16 „Higiena rąk w warunkach szpitalnych”.

PE – 15 „Postępowanie poekspozycyjne”.

PE – 09 „Postępowanie z odpadami medycznymi”.

Podstawa prawna:

- Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 roku o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz.U. z 2016r poz.1866) ,
- Ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz.U. z 2015 r. poz .2126)
- Ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 o działalności leczniczej (Dz. U Nr 112, poz.654 z póź. zm.)
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 7 grudnia 2001 r w sprawie postępowania ze zwłokami i szczątkami ludzkimi (Dz.U.Nr 153, poz.1783 z późn. zm.)
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 21 grudnia 2010 r. w sprawie rodzajów i zakresu dokumentacji medycznej oraz sposobu jej przetwarzania (Dz.U. z 2015 r. poz.2069)
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 kwietnia 2012r. w sprawie postępowania podmiotu leczniczego wykonującego działalność leczniczą w rodzaju stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne ze zwłokami pacjenta w przypadku śmierci pacjenta (Dz. U. 2012 , poz 420 z póź. zm.),
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 roku o odpadach (Dz.U z 2016 poz. 1987)

Literatura:

- Ciuruś M. J.: „*Procedury higieny w placówkach ochrony zdrowia*”, Instytut Problemów Ochrony Zdrowia Sp. z o. o., Warszawa 2009